

II. ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Ο Φάκελος Εργασιών του Μαθητή (portfolio assesment)²

Στη συγκεκριμένη υπο-ενότητα παρουσιάζονται ορισμένα εργαλεία που εντάσσονται σε μια παιδαγωγική λογική της αξιολόγησης. Υπό αυτήν την οπτική, η αξιολόγηση δεν είναι κατακυρωτική, αλλά υποστηρικτική στην πορεία μάθησης του μαθητή και λαμβάνει υπόψη της, ότι οι μαθητές μαθαίνουν με διαφορετικό τρόπο και με διαφορετικό ρυθμό.

Με βάση τη βιβλιογραφία (Baron, 1991, Jones, 1994, Γεωργούσης, 1998) μια αξιολόγηση που ενέχει μια παιδαγωγική λογική, δηλαδή μια εναλλακτική αξιολόγηση δίνει έμφαση:

- όχι μόνο στις γνώσεις του μαθητή, αλλά και σ' αυτό που μπορεί να επιτύχει ο μαθητής μέσω της προσπάθειάς που καταβάλλει, των δεξιοτήτων που αναπτύσσει και των στάσεων που καλλιεργεί
- στις εργασίες που δίνονται με τη μορφή λύση προβλήματος και συνδέονται με την καθημερινή ζωή
- στις εργασίες που στηρίζονται στη διαθεματική προσέγγιση και πραγματώνονται σε ατομικό ή ομαδικό πλαίσιο
- στις εργασίες που επιδέχονται περισσότερες από μία ορθές απαντήσεις, δηλαδή στις εργασίες που ενθαρρύνουν την «ανοιχτή σκέψη».

Στο πλαίσιο της εναλλακτικής αξιολόγησης, ο Φάκελος Εργασιών του Μαθητή (portfolio assesment) κατέχει σημαντική θέση για την ανάπτυξη της κριτικής και αναστοχαστικής σκέψης.

Αυτό το μέσο αξιολόγησης που λειτουργεί με την μορφή παιδαγωγικής πρακτικής περιλαμβάνει **διάφορα εργαλεία**, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν και **μεμονωμένα**, χωρίς τη **δέσμευση της συστηματικής και αυστηρής τήρησης του φακέλου**.

1.1 Τι είναι το «portfolio»;

Υπάρχουν ποικίλες εννοιολογήσεις για το portfolio. Από τους (Alter & Spandel, 1992) ορίζεται ως «*σκόπιμη συλλογή εργασίας του μαθητή που «δηγείται» την πρόοδό του ή την επίδοσή του σε μια ορισμένη περιοχή*».

Ένας άλλος ορισμός δίδεται από την Vanrus (1990) που ορίζει το portfolio ως «*συστηματική οργανωμένη συλλογή ενδείξεων που χρησιμοποιούνται από τον εκπαιδευτικό προκειμένου να παρακολουθήσει την ανάπτυξη των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των στάσεων του μαθητή*».

² Οι όροι Φάκελος Εργασιών του Μαθητή και portfolio χρησιμοποιούνται εναλλακτικά στο κείμενο.

Από το Υλικό του ΟΕΠΕΚ "Σύγχρονες διδακτικές Προσεγγίσεις για τη δημιουργία Κριτικής και Δημιουργικής Σκέψης"

Επίσης, ένας εκτενέστερος ορισμός δίδεται από τους Mayer et al (1990), σύμφωνα με τον οποίο το portfolio ορίζεται ως «*φάκελος υλικού που περιλαμβάνει σκόπιμη συλλογή εργασιών του μαθητή, η οποία παρουσιάζει στο μαθητή (και/ή σε άλλους) τις προσπάθειες, την πρόοδο ή την επίδοσή του σε ορισμένη-ες περιοχές. Η συλλογή πρέπει να περιλαμβάνει τη συμμετοχή του μαθητή στην επιλογή του περιεχομένου του Φακέλου, τα κριτήρια επιλογής, τα κριτήρια με τα οποία κρίθηκαν αξιολόγια τα περιεχόμενα και ενδείξεις για τις βαθύτερες σκέψεις του μαθητή*».

Τέλος, ένας ευρύτερος ορισμός δίδεται από την Jones (1996) η οποία ορίζει το Φάκελο Εργασιών του Μαθητή ως «*οργανωμένη συστηματική παρουσίαση των ενδείξεων που χρησιμοποιούνται από τον εκπαιδευτικό και το μαθητή για την παρακολούθηση της προόδου της γνώσης του περιεχομένου από το μαθητή, της χρήσης στρατηγικής και των στάσεων για τον επιδιωκόμενο σκοπό*».

Συνοπτικά, ο Φάκελος Εργασιών του Μαθητή είναι ένα προσωπικό αρχείο στο οποίο περιλαμβάνονται δημιουργικές εργασίες του μαθητή καθώς και εργασίες που αποτυπώνουν την κριτική του σκέψη. Ο μαθητής επιλέγει ο ίδιος τις εργασίες που θα καταχωρήσει με βάση ένα μαθησιακό στόχο και κάποια κριτήρια που ορίζονται με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού. Οι εργασίες που περιλαμβάνονται αποτελούν τεκμήρια της προόδου και της επίδοσής του.

1.2 Ποιος είναι ο σκοπός του;

Ο σκοπός είναι συγκεκριμένος, ορίζεται με απόλυτη σαφήνεια και διατυπώνεται ρητά. Μπορεί να διαβαθμίζεται εξελικτικά σε συνάρτηση πάντα με την προσωπική μαθησιακή ανάπτυξη των μαθητών.

1.3 Ποιος είναι ο στόχος του;

Στόχος του «portfolio» είναι να αποτυπώσει την εξελικτική πορεία του προγραμματισμού της διδασκαλίας, τη διαλεκτική σχέση του μαθητή με το γνωστικό αντικείμενο, τον αναστοχασμό, την αυτοκριτική, την αυτορρύθμιση καθώς και το συνεργατικό πλαίσιο με κύρια πρόσωπα αναφοράς τους συμμαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς (Παράρτημα: Έντυπο 3).

Είναι ένα εργαλείο:

- αυτο-αξιολόγησης των μαθητών (portfolio self-assessment) και
- ετερο-αξιολόγησης τόσο από τα μέλη της ομάδας, όσο και από τους διδάσκοντες.

1.4 Ποια είναι τα είδη του;

Στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρονται διάφορα είδη Φακέλων Εργασιών του Μαθητή. Σύμφωνα με την τυπολογία που προτείνεται από τους Rolheiser et al. (2000) συγκροτούνται δύο βασικές κατηγορίες για την τήρηση του φακέλου:

- Ο «*φάκελος παρουσίασης της προσωπικής ανάπτυξης του μαθητή*» αποτυπώνει αντιπροσωπευτικά τη μαθησιακή πορεία, τη διαδικασία παραγωγής του έργου εξελικτικά, καθώς και την προσπάθεια του μαθητή για αυτο-διόρθωση και αυτο-βελτίωση.

Από το Υλικό του ΟΕΠΕΚ "Σύγχρονες διδακτικές Προσεγγίσεις για τη δημιουργία Κριτικής και Δημιουργικής Σκέψης"

- Ο «φάκελος επίδειξης του καλύτερου υλικού ή πρότυπος φάκελος», περιλαμβάνει τις εξαιρετικές επιδόσεις του μαθητή και δεν αποτυπώνει στοιχεία από την εκπαιδευτική του πορεία. Αντίθετα, χρησιμοποιείται για την τελική αξιολόγηση μόνο των επιτευγμάτων.

1.5 Ποια είναι τα συστατικά του στοιχείου;

Η δομή του Portfolio συγκροτείται με βάση τις παρακάτω ενότητες:

- Η βιογραφία του μαθητή (συνέντευξη με το μαθητή, καταγραφή υλικών που χρησιμοποιεί καθημερινά και τα θεωρεί ιδιαίτερα, γιατί κεντρίζουν το ενδιαφέρον και τη σκέψη του, π.χ. λεξικό, DVD κ.λπ.).
- Οι εργασίες που προτιμά να κάνει ο μαθητής:
 - δημιουργικές εργασίες
 - εργασίες που απαιτούν κριτική σκέψη
 - εργασίες πολύπλοκες, σύνθετες, πολυτροπικές.
- Η στοχοθεσία που τίθεται από τη συνεργασία μαθητή-εκπαιδευτικού (στόχοι, προσδοκίες, «παιδαγωγικό συμβόλαιο»). Αυτό το εργαλείο αξιολόγησης (Παράρτημα: Έντυπο 2) θα επανέρχεται σταδιακά κατά τη διάρκεια του προγράμματος και θα διερευνώνται οι μετατοπίσεις των προσδοκιών των μαθητών από την έναρξη της τήρησης του φακέλου μέχρι τη λήξη της σχολικής χρονιάς, μέσα από μια διαδικασία λήψης απόφασης.
- Η στοχοθεσία που τίθεται από την ομάδα της τάξης στην οποία υποστηρικτικό, καθοδηγητικό ρόλο αναλαμβάνει και ο εκπαιδευτικός. Η συγκεκριμένη στοχοθεσία συμπεριλαμβάνεται στο εργαλείο αξιολόγησης (Παράρτημα: Έντυπο 2).
- Οι δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές) οι οποίες αξιοποιούν και επεκτείνουν την κριτική, δημιουργική και αναστοχαστική σκέψη. Έμφαση δίνεται στην αλληλόδραση ατόμου – ομάδας.

1.6 Πώς δημιουργείται το portfolio;

Στάδια εξέλιξης:

1ο στάδιο, «**Ο προγραμματισμός**»: Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές συναποφασίζουν για το χρόνο έναρξης και το χρόνο ενημέρωσης, για το περιεχόμενο του portfolio, για το είδος των εργασιών που θα εμπεριέχει και για τον τρόπο που θα καταχωρούνται οι εργασίες των μαθητών στους υποφακέλους (Παράρτημα: Έντυπο 1).

2ο στάδιο, «**Η συλλογή και η επιλογή στοιχείων**»: Ο μαθητής συλλέγει, επιλέγει και οργανώνει εκείνα τα στοιχεία τα οποία έχουν οριστεί με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού και παραπέμπουν σε ρητά και διαβαθμισμένα κριτήρια αξιολόγησης, όπως, για παράδειγμα η κλίμακα διαβαθμισμένων κριτηρίων (rubric) (βλ. παράδειγμα 1). Στις συλλογικές εργασίες το κοινό έργο αναπαράγεται σε ισάριθμα φωτοαντίγραφα των μελών της ομάδας. Καταχωρείται από όλα τα μέλη στον υπο-φάκελο με τις συλλογικές, συνθετικές εργασίες. Βέβαια, ο μαθητής έχει την ελευθερία -επιλεκτι-

Από το Υλικό του ΟΕΠΕΚ "Σύγχρονες διδακτικές Προσεγγίσεις για τη δημιουργία Κριτικής και Δημιουργικής Σκέψης"

κά- να συμπεριλαμβάνει σε υπο-φάκελο του portfolio κάτι που επιλέγει ο ίδιος και που θεωρεί ότι είναι σημαντικό, πρωτότυπο προκειμένου να το παρουσιάσει στους συμμαθητές του.

3ο στάδιο, «Ο αναστοχασμός»: Ο μαθητής σκέφτεται και μιλά για τις επιλογές του, για τον τρόπο που οργάνωσε το φάκελό του, για την προσπάθειά του, για τον τρόπο που παρουσιάζει τα στοιχεία του φακέλου του. Ενδεικτικά ερωτήματα που μπορεί να θέσει είναι: «Γιατί επέλεξα να συμπεριλάβω αυτά τα στοιχεία στο φάκελό μου;», «Γιατί τα παρουσίασα με αυτόν τον τρόπο;», «Έδειξα ότι πέτυχα τους στόχους μου;», «Πώς αισθάνομαι;», «Πού και πότε δυσκολεύτηκα;» (Παράρτημα: Έντυπο 4, Έντυπο 5).

Δραστηριότητα 1

Προτείνετε στους επιμορφούμενους να χωριστούν σε υπο-ομάδες ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης που υπηρετούν για να δημιουργήσουν ένα εργαλείο αξιολόγησης που να ευνοεί την αναστοχαστική σκέψη των μαθητών στη λύση προβλήματος.

Καλέστε τους επιμορφούμενους να παρουσιάσουν τα εργαλεία αξιολόγησης της παραπάνω δραστηριότητας στην ολομέλεια.

Υπόδειξη:

Για την παραπάνω δραστηριότητα συμβουλευτείτε στο Παράρτημα, το Έντυπο 4.

Δραστηριότητα 2

Προτείνετε στους επιμορφούμενους να χωριστούν σε υπο-ομάδες ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης που υπηρετούν, για να δημιουργήσουν ένα εργαλείο αξιολόγησης που να ευνοεί την αναστοχαστική σκέψη των μαθητών στη λύση προβλήματος ή/και στην κατανόηση κειμένου.

Καλέστε τους επιμορφούμενους να παρουσιάσουν τα εργαλεία αξιολόγησης της παραπάνω δραστηριότητας στην ολομέλεια.

Υπόδειξη:

Για την παραπάνω δραστηριότητα συμβουλευτείτε στο Παράρτημα, το Έντυπο 5.

Δραστηριότητα 3

Προτείνετε στους επιμορφούμενους να χωριστούν σε υπο-ομάδες ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης που υπηρετούν για να δημιουργήσουν ένα εργαλείο αξιολόγησης που να ευνοεί την αναστοχαστική σκέψη των μαθητών, σχετικά με τον τρόπο προετοιμασίας για ένα διαγώνισμα.

Υπόδειξη:

Για την παραπάνω δραστηριότητα συμβουλευτείτε στο Παράρτημα, το Έντυπο 5.

Από το Υλικό του ΟΕΠΕΚ "Σύγχρονες διδακτικές Προσεγγίσεις για τη δημιουργία Κριτικής και Δημιουργικής Σκέψης"

1.7 Ποιοι θα έχουν δικαίωμα πρόσβασης στο portfolio;

Οι μαθητές σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό επιλέγουν τα άτομα που θα ήθελαν να έχουν πρόσβαση στο φάκελο για να συζητήσουν μαζί τους και να αναστοχαστούν.

1.8 Πώς αξιολογείται το portfolio;

Κριτήρια

Ο Φάκελος Εργασιών του Μαθητή είναι ένα μέσο καταχώρισης και αξιολόγησης. Η αξιολόγησή του γίνεται με περιγραφικό τρόπο και με βάση τα κριτήρια (Rubric), καθώς και με την κλίμακα διαβάθμισης των κριτηρίων που προκύπτει από τη συνεργασία του εκπαιδευτικού με τους μαθητές του (Παράρτημα: Έντυπο 2). Σε κάθε περίπτωση, ο εκπαιδευτικός βοηθά τους μαθητές να εμπλέκονται στη διαδικασία σύνταξης κριτηρίων γιατί με αυτόν τον τρόπο τους προσανατολίζει τόσο στους επιδιωκόμενους στόχους, όσο και στην διαδικασία αναστοχασμού.

Η αξιολόγηση του Φακέλου Εργασιών του Μαθητή έχει σκοπό να διαπιστώσει το βαθμό επίτευξης των στόχων, να επανεξετάσει τους μαθησιακούς στόχους, να προσθέσει νέους και να ανανεώσει τα στοιχεία του portfolio.

Παράδειγμα 1

Κλίμακα διαβαθμισμένων κριτηρίων(rubric)

Παραθέτουμε μια διαβάθμιση κριτηρίων, που επιδιώκεται να προκύψει από τη συνεργασία του εκπαιδευτικού με τους μαθητές. Ανάλογες ή πιο σύνθετες κλίμακες διαβάθμισης συντάσσονται σύμφωνα με τις απαιτήσεις των σχολικών εργασιών και τη διαφοροποίηση των μαθητών στη σχολική τάξη. Τα κριτήρια και οι διαβαθμίσεις αυτές αφορούν τη σχέση «κατανόηση της οδηγίας/εκφώνησης με το αποτέλεσμα εργασίας»:

Κριτήρια	Βαθμοί
Κατανοεί την οδηγία και ανταποκρίνεται στην εργασία με απόλυτη άνεση.	4
Κατανοεί την οδηγία και εντοπίζει με άνεση, στοιχεία της εργασίας, αλλά δε ανταποκρίνεται με απόλυτη επιτυχία στις απαιτήσεις της.	3
Κατανοεί την οδηγία μερικώς, αλλά αδυνατεί να ανταποκριθεί στην εργασία.	2
Δεν κατανοεί την οδηγία και αδυνατεί πλήρως να ανταποκριθεί στην εργασία.	1

Δραστηριότητα 4

Προτείνετε σε υπο-ομάδες επιμορφούμενων να συντάξουν μια κλίμακα διαβαθμισμένων κριτηρίων αξιολόγησης, παραδείγματος χάριν για την ανάπτυξη ενός θέματος, για την κατανόηση της κειμενικής δομής μιας ιστορικής αφήγησης, για τη σωστή χρήση λεξιλογίου, για την εφαρμογή ενός βασικού μαθηματικού τύπου, για τη διαχείριση του χρόνου, κ.ά.

Από το Υλικό του ΟΕΠΕΚ "Σύγχρονες διδακτικές Προσεγγίσεις για τη δημιουργία Κριτικής και Δημιουργικής Σκέψης"

Στη συνέχεια ζητήστε να παρουσιάσουν στην ολομέλεια τις προτάσεις τους και να τις σχολιάσουν.

Υπόδειξη:

Για την σύνταξη κλίμακας διαβαθμισμένων κριτηρίων αξιολόγησης σχετικά με τη διαχείριση του χρόνου, συμβουλευτείτε το Έντυπο 5 στο Παράρτημα.

Δραστηριότητα 5

Προτείνετε στους επιμορφούμενους να χωριστούν σε υπο-ομάδες με βάση τη βαθμίδα εκπαίδευσης που υπηρετούν και την ειδικότητα τους, για να κατασκευάσουν μια διαβαθμισμένη κλίμακα αξιολόγησης, που να αφορά την εκπόνηση μιας συλλογικής εργασίας σε ένα συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο.

Καλέστε τους επιμορφούμενους να παρουσιάσουν στην ολομέλεια τις προτάσεις τους και να τις σχολιάσουν.

19 Ποια είναι η χρησιμότητα του portfolio;

Τα **δυνατά** σημεία του portfolio είναι:

- Οι μαθητές αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη μάθηση και την προσωπική τους ανάπτυξη.
- Ο εκπαιδευτικός που εργάζεται με portfolio εστιάζει στις προσωπικές κλίσεις και αδυναμίες κάθε μαθητή, και δίνει έμφαση στους κοινωνικοπολιτισμικούς τρόπους μάθησης. Διευρύνει δε, το φάσμα των διδακτικών προσεγγίσεών του, αφού πρόκειται για μια επιλογή διδακτικών προσεγγίσεων που συμβάλλουν στην ποιοτική και αποτελεσματική εκπαίδευση των μαθητών.
- Ο στόχος της αξιολόγησης δεν είναι ο χαρακτηρισμός των μαθητών με αξιολογικές κρίσεις του τύπου «καλός», «αδύνατος», «αδιάφορος», αλλά η συμμετοχή του μαθητή στην αυτο-βελτίωσή του μέσω της αυτο-αξιολόγησης.
- Στο portfolio αποτυπώνεται και η δημιουργική και η κριτική σκέψη του μαθητή, αφού επιλέγει το «πώς» και το «τι» στο φάκελο της προσωπικής του ανάπτυξης.
- Οι γονείς όταν έχουν πρόσβαση στο ΦΕΜ ενημερώνονται από τα τεκμήρια της προόδου του παιδιού τους. Υπό αυτό το πρίσμα, εισάγεται μια κουλτούρα συνεργασίας σχολείου, γονέων, που αναγνωρίζει και νοηματοδοτεί τη γονεϊκή εμπλοκή.

Τα **αδύνατα** σημεία του portfolio είναι:

- Η αξιολόγηση με το portfolio είναι χρονοβόρα διαδικασία και απαιτεί πολύ καλή οργάνωση από την πλευρά του εκπαιδευτικού.

Από το Υλικό του ΟΕΠΕΚ
"Σύγχρονες διδακτικές Προσεγγίσεις
για τη δημιουργία Κριτικής και Δημιουργικής Σκέψης"

- Στις συσκέψεις αναστοχασμού – αξιολόγησης ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να επινοεί διαρκώς ευρηματικούς τρόπους, προκειμένου να κινητοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών και να ξεφεύγει από τον κίνδυνο να καταλήξει η τήρηση του portfolio μια τυπική διαδικασία. Αυτή η συνάντηση μαθητή, εκπαιδευτικού δεν πρέπει να χάνει σταδιακά ούτε το περιεχόμενο, αλλά ούτε το «περίγραμμά» της.

Κολλιάπουλος Δημήτρης
jim.kol@sch.gr